

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

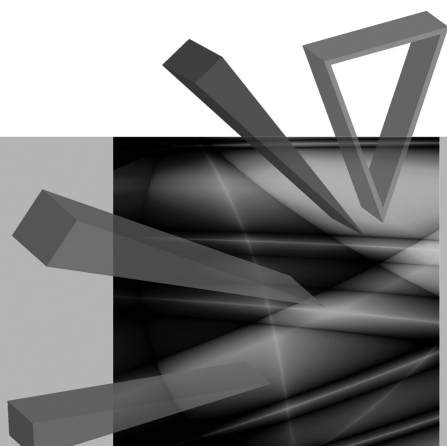
RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

315

Integracja i kryzysy na lokalnych i globalnych rynkach we współczesnym świecie

Tom 1

Redaktorzy naukowi

Jan Rymarczyk

Małgorzata Domiter

Wawrzyniec Michalczyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redakcja wydawnicza: Anna Grzybowska, Aleksandra Śliwka

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: K. Halina Kocur

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-400-4 (tom 1)

ISBN 978-83-7695-327-4 (całość)

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Franciszek Adamczuk , Współpraca gospodarcza na pograniczu polsko-czeskim – aspekty przestrzenne i instytucjonalne.....	13
Marzena Adamczyk , Rola Rady Stabilności Finansowej w zapobieganiu kryzysom finansowym.....	24
Eric Ambukita , Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w województwie wielkopolskim	33
Anna Barwińska-Małajowicz , Absolwenci szkół wyższych w kontekście (nie)dostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb pracodawców. Analiza porównawcza na przykładzie wybranych regionów w Polsce i Niemczech	43
Zbigniew Bentyn , Kryzys polityczny i jego logistyczne konsekwencje dla międzynarodowej sieci dostaw	54
Zbigniew Binek , Minimalizacja kosztów wprowadzenia euro w Polsce – doświadczenia krajów wchodzących do Unii Europejskiej w 2004 roku oraz rozwiązania własne	64
Joanna Bogolębska , Doświadczenia gospodarki światowej ze stanami globalnych nierównowag płatniczych w kontekście ich kryzysogenności.....	74
Jarosław Brach , Pozycja polskich międzynarodowych drogowych przewoźników ładunków na europejskim rynku drogowego międzynarodowego transportu towarowego – przyczyny sukcesu	85
Magdalena Broszkiewicz , Kreowanie wartości dla akcjonariuszy jako instrument rozwoju i kształtowania atrakcyjności inwestycyjnej współczesnych rynków kapitałowych.....	105
Dominika Brzęczek-Nester , Pozycja konkurencyjna polskiego przetwórstwa przemysłowego w kontekście wyników handlu zagranicznego w latach 2006-2011	115
Katarzyna Brzozowska , Wpływ kryzysu finansowego na otoczenie regulacyjne biznesu we Włoszech	125
Katarzyna Bujan , <i>Cash pooling</i> jako instrument zarządzania płynnością finansową w transnarodowych korporacjach	135
Ignacy H. Chrzanowski , NAFTA jako alternatywna forma integracji gospodarczej. Z perspektywy krajów postkomunistycznych	144
Anna Chrzęściewska , Determinanty rozwoju bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Indiach.....	157
Anna Czech , Kryzysy energetyczne we współczesnym świecie	167
Wioletta Czemiel-Grzybowska , Źródła finansowania małych i średnich przedsiębiorstw w Europie w warunkach kryzysu	175

Katarzyna Czerewacz-Filipowicz , Polityka antykryzysowa Federacji Rosyjskiej na obszarze Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej	184
Małgorzata Czermińska , Swobody rynku wewnętrznego oraz wspólna polityka konkurencji Unii Europejskiej a konkurencyjność przedsiębiorstw...	195
Małgorzata Domiter , Znaczenie globalnych reguł prowadzenia wymiany handlowej ze szczególnym uwzględnieniem KNU dla krajów rozwijających się	208
Jerzy Dudziński , Uwagi o działalności inwestorów finansowych na rynkach towarowych.....	223
Bartosz Fortuński , Czy energetyka światowa integruje się z założeniami polityki energetycznej Unii Europejskiej?.....	234
Elżbieta Golemska , Nowe metody zarządzania logistyką międzynarodową w procesie umiędzynarodawiania polskich przedsiębiorstw	244
Eugeniusz Gostomski , Proces tworzenia unii bankowej w krajach Eurolandu	256
Małgorzata Graćik-Zajackowski , <i>Fair trade</i> : szansa czy zagrożenie dla rozwoju krajów Południa?	267
Tomasz Gutowski , Bezpośrednie inwestycje zagraniczne jako główny sposób inwestowania korporacji transnarodowych w Polsce	277
Marcin Haberla, Sebastian Bobowski , Od uniwersytetu średniowiecznego do uniwersytetu trzeciej generacji	287
Rafał Hryniewiecki , Dyplomacja energetyczna – pomiędzy teorią a praktyką	298
Małgorzata Janicka , Liberalizacja przepływów kapitałowych wobec ewolucji międzynarodowego systemu walutowego	308
Anna H. Jankowiak , Japoński model komunikacji biznesowej a otwarcie japońskiej gospodarki na globalizację	319
Dorota Jankowska, Agnieszka Majka , Zmiany na lokalnych rynkach pracy województwa podkarpackiego w aspekcie przeobrażeń trójsektorowej struktury zatrudnienia	327
Dorota Jarema , Odpowiedź ASEM na światowy kryzys finansowy	337
Bohdan Jeliński , Fundamentalne konsekwencje kryzysu gospodarki globalnej	346
Ewa Klima, Magdalena Rosińska-Bukowska , Kryzys finansowy 2008 – analiza percepcji kryzysu przez społeczeństwo europejskie	357
Barbara Klimas , Kryzys państwa opiekuńczego i trudności w ograniczaniu społecznych funkcji państwa	368
Artur Klimek , Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych z krajów wschodzących do Polski	378
Karolina Klupś , Przepływy bezpośrednich inwestycji zagranicznych na Ukrainie oraz ukraińskich inwestycji zagranicznych w latach 2004-2013	388
Agnieszka Kłysik-Uryszek , Wpływ kryzysu na aktywność międzynarodową przedsiębiorstw polskich	400
Agnieszka Konopelko , Polityka Unii Europejskiej wobec krajów regionu Kaukazu Południowego w kontekście globalnego kryzysu finansowego ..	410

Radosław Koszewski , Wykorzystanie zbiorów rozmytych w selekcji kandydatów do aliansu	421
Patrycja Krawczyk , Wpływ kryzysu rynków finansowych i bankowych w XXI wieku na ocenę ratingową wybranych państw	429
Anetta Kuna-Marszałek , Budowa powiązań nauki z biznesem – przegląd badań.....	439
Jarosław Kuśpit , Efekty ekonomiczne Europejskiej Polityki Sąsiedztwa Unii Europejskiej wobec państw Europy Wschodniej w okresie kryzysu gospodarczego	450
Aleksandra Kuźmińska-Haberla , Kraj pochodzenia produktu we współczesnej gospodarce.....	459
Małgorzata Stefania Lewandowska, Tomasz Gołębiowski , Innowacyjność a konkurencyjność międzynarodowa polskich przedsiębiorstw przemysłowych. Wyniki badań.....	469
Marek Maciejewski , Wiarygodność kredytowa państw w obliczu kryzysu finansów publicznych	480
Agnieszka Majka , Zróżnicowanie atrakcyjności inwestycyjnej powiatów województwa podkarpackiego.....	493
Dominika Malchar-Michalska , Międzynarodowy handel zbożem w krajach o niskim dochodzie i deficycie żywnościowym w obliczu światowego wzrostu cen żywności w latach 2006-2011	502
Arkadiusz Malkowski , Rola zarządzania strategicznego w budowaniu konkurencyjnego regionu transgranicznego na przykładzie Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007-2013	513
Arkadiusz Malkowski, Agnieszka Malkowska , Creating a competitive region on the example of Pomerania Euroregion	523
Witold Małachowski , Polityka antykryzysowa Niemiec a integracja europejska	533
Jakub Marszałek , Emisja obligacji zamiennych w warunkach światowego kryzysu finansowego	545
Grzegorz Mazur , Nowy kształt powszechnego systemu preferencji celnych Unii Europejskiej	555
Lidia Mesjasz , Doświadczenia historyczne w zakresie niewypłacalności państw – wnioski dla współczesnej polityki gospodarczej.....	566
Joanna Michalczyk , Główne przesłanki bezpieczeństwa żywnościowego Polski i próba jego pomiaru.....	577
Wawrzyniec Michalczyk , Znaczenie wymiany wewnątrzgałęziowej w polskim handlu zagranicznym towarami rolno-spożywczymi	592
Bartosz Michalski , Zaawansowanie technologiczne polskiego eksportu w pierwszej dekadzie XXI wieku	607

Tomasz Michałowski , Kryzys zadłużeniowy w strefie euro a trwałość relacji kursowej euro/frank CFA.....	619
Ewa Mińska-Struzik , Bariery rozwoju eksportu w polskich przedsiębiorstwach wysokiej techniki – wyniki badań własnych	630

Summaries

Franciszek Adameczuk , Economic cooperation in Polish-Czech border – spatial and institutional aspects.....	23
Marzena Adamczyk , The role of Financial Stability Board in preventing financial crises	32
Eric Ambukita , Foreign direct investment in Wielkopolska Voivodeship	42
Anna Barwińska-Małajowicz , High schools graduates in the context of (not) adjusting of educational offer to the employer expectations. Comparative analysis on the example of chosen regions in Poland and Germany	53
Zbigniew Bentyn , The political crisis and its logistic implications for international supply network	63
Zbigniew Binek , Minimizing the costs of introduction of euro in Poland – experience of countries entering the European Union in 2004 and own solutions.....	72
Joanna Bogolebska , The experience of global economy with global imbalances as a crisis-breeding element.....	84
Jarosław Brach , The position of Polish international road freight carriers on the European market of international road freight hauling – reasons behind the success	104
Magdalena Broszkiewicz , Creating value for shareholders as an instrument of growth and development of the investment attractiveness of modern capital markets.....	114
Dominika Brzęczek-Nester , Competitive position of Polish manufacturing in the context of foreign trade performance in the period 2006-2011	124
Katarzyna Brzozowska , The impact of financial crisis on the regulation environment in Italy	134
Katarzyna Bujan , <i>Cash pooling</i> as a tool for liquidity management in transnational corporations	143
Ignacy H. Chrzanowski , NAFTA as an alternative form of economic integration. From the perspective of the post-communist countries.....	156
Anna Chrzęściewska , Determinants of foreign direct investment development in India.....	166
Anna Czech , Energy crises in contemporary world.....	174
Wioletta Czemieli-Grzybowska , Sources of financing small and medium enterprises in Europe during the crisis	183
Katarzyna Czerewacz-Filipowicz , Anti-crisis policy of the Russian Federation in the area of the Eurasian Economic Community	194

Małgorzata Czerwińska , Freedom of the internal market and the common EU competition policy and competitiveness of companies.....	207
Małgorzata Domiter , The importance of global trading rules with special regard to the Most Favoured Nation clause for developing countries.....	222
Jerzy Dudziński , Remarks on financial investors' engagement on commodity markets.....	233
Bartosz Fortuński , Is the global energy integrates with EU energy policy objectives?	243
Elżbieta Golemska , New methods of logistics management in the internationalization of Polish firms.....	255
Eugeniusz Gostomski , The process of creating the banking union in the eurozone	266
Małgorzata Grącik-Zajaczkowski , Fair trade: an opportunity or a threat for the development of the South?	276
Tomasz Gutowski , Foreign direct investments as the main way of transnational corporations' investments in Poland.....	286
Marcin Haberla, Sebastian Bobowski , From the medieval university to the university of the third generation.....	297
Rafał Hryniewiecki , Energy diplomacy – theoretical framework and practical applications	307
Małgorzata Janicka , The liberalization of capital flows in the presence of the evolution of the international monetary system.....	318
Anna H. Jankowiak , Japanese business communication model and the opening of the Japanese economy to the process of globalization	327
Dorota Jankowska, Agnieszka Majka , Changes on the local labor markets of the Podkarpackie Voivodeship in terms of the transformation of the three-sector structure of employment.....	336
Dorota Jarema , ASEM response to the global financial crisis	345
Bohdan Jeliński , Main consequences of global economy crisis	356
Ewa Klima, Magdalena Rosińska-Bukowska , The crisis of 2008 – analysis of European society's perception of the phenomenon.....	367
Barbara Klimas , Crisis of the welfare state and difficulties in limiting the social functions of the state.....	377
Artur Klimek , Inflows of foreign direct investment from emerging economies to Poland.....	387
Karolina Klupś , Foreign direct investment in Ukraine and the Ukrainian foreign investment flows in the years 2004-2013	399
Agnieszka Kłysik-Uryszek , Impact of economic crisis on Polish outward FDI	409
Agnieszka Konopelko , The European Union policy towards the countries of the South Caucasus region in the context of the global financial crisis.....	420
Radosław Koszewski , The use of fuzzy sets in the selection of candidates to an alliance	428

Patrycja Krawczyk , Impact of the crisis on financial and banking markets in the 21 st century on the rating of selected countries.....	438
Anetta Kuna-Marszałek , Building cooperation between science and business – literature review	449
Jarosław Kuśpit , Economic effects of the European Neighborhood Policy of the European Union towards the countries of Eastern Europe during the economic crisis	458
Aleksandra Kuźmińska-Haberla , Country of origin of a product in the modern economy	468
Małgorzata Stefania Lewandowska, Tomasz Gołębiowski , Innovativeness and international competitiveness of Polish industry. Research outcomes	479
Marek Maciejewski , The reliability of the states in the face of public finance crisis	492
Agnieszka Majka , Diversification of investment attractiveness of counties in the Podkarpackie Voivodeship.....	501
Dominika Malchar-Michalska , International cereal trade in Low-Income Food-Deficit Countries in the context of the world food price surge 2006-2011 ..	512
Arkadiusz Malkowski , Strategic management in building the competitive region on the example of Cross-border Co-operation Operational Programme of the Republic of Poland and the Czech Republic 2007-2013....	522
Arkadiusz Malkowski, Agnieszka Malkowska , Budowa konkurencyjnego regionu na przykładzie Euroregionu Pomerania.....	532
Witold Malachowski , Anti-crisis policy of Germany and European integration	544
Jakub Marszałek , Convertible bonds issuance in the time of world financial crisis	554
Grzegorz Mazur , A new shape of the Generalised System of Preferences of the European Union	565
Lidia Mesjasz , State insolvency – historical experience and lessons for current economic policy.....	576
Joanna Michalczyk , Main determinants of Poland’s food security and an attempt of its measuring	591
Wawrzyniec Michalczyk , The importance of intra-industry exchange in Polish foreign trade in agri-food products	606
Bartosz Michalski , Technological advancement of Polish exports in the first decade of the 21 st century	618
Tomasz Michałowski , Debt crisis in the eurozone and the sustainability of the euro/CFA franc rate.....	629
Ewa Mińska-Struzik , Barriers for exporting activities in Polish high-tech enterprises – own study results	640

Jarosław Kuśpit

Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie

EFEKTY EKONOMICZNE EUROPEJSKIEJ POLITYKI SĄSIEDZTWA UNII EUROPEJSKIEJ WOBEC PAŃSTW EUROPY WSCHODNIEJ W OKRESIE KRYZYSU GOSPODARCZEGO

Streszczenie: Dotychczasowe efekty gospodarcze realizacji Europejskiej Polityki Sąsiedztwa wobec państw Europy Wschodniej oceniane są jako umiarkowane. W artykule podjęto próbę określenia zmian, jakie nastąpiły w relacjach gospodarczych Unii Europejskiej z Białorusią, Mołdawią i Ukrainą w okresie kryzysu gospodarczego. Analiza danych statystycznych z lat 2008-2011 wskazuje, że zjawiska kryzysowe nie wywołały istotnych zmian w stosunkach handlowych partnerów. Zmiany wartości obrotów handlowych krajów Europy Wschodniej z Unią Europejską były podobne jak w obrotach handlowych ogółem. Spadek udziału Unii Europejskiej w eksporcie analizowanych krajów miał charakter krótkookresowy i był determinowany głównie strukturą towarową eksportu. Pozytywnych zmian można oczekiwać dopiero po zrealizowaniu głównego celu gospodarczego EPS, czyli zawarciu umów stowarzyszeniowych z krajami Europy Wschodniej.

Słowa kluczowe: Europejska Polityka Sąsiedztwa, kryzys gospodarczy, handel zagraniczny, kraje Europy Wschodniej.

1. Wstęp

Europejska Polityka Sąsiedztwa (EPS) to obszar polityki zewnętrznej Unii Europejskiej, której powstanie należy ściśle wiązać z ostatnimi rozszerzeniami terytorialnymi tego ugrupowania w latach 2004 i 2007. Po tych rozszerzeniach wystąpiło wiele czynników hamujących dynamikę procesu przyjmowania nowych członków do UE. Wspólnota widziała więc potrzebę aktywnej polityki wobec krajów sąsiednich, ale bez jednoznacznej perspektywy członkostwa. Z polskiego punktu widzenia szczególne znaczenie z racji położenia geograficznego, interesów gospodarczych i politycznych mają relacje Unii Europejskiej z krajami Europy Wschodniej. Nadmienić przy tym należy, że terminem tym autor określa relacje z Republiką Białorusi, Republiką Mołdawii i Ukrainą.

Europejska Polityka Sąsiedztwa, szczególnie w jej wschodnim wymiarze, jako obszar badań naukowych nie była dotychczas w Polsce przedmiotem licznych publi-

kacji i szczegółowej analizie. Publikowane prace koncentrowały swoją uwagę przede wszystkim na aspektach politycznych lub bezpieczeństwa energetycznego¹. Istniejące analizy nie brały także pod uwagę wpływu na EPS zjawisk kryzysowych, które wystąpiły w Unii Europejskiej, a także w krajach Europy Wschodniej. W tym kontekście autor za główny cel przyjął próbę określenia efektów gospodarczych, jakie EPS przyniosła w warunkach zjawisk kryzysowych. Cel taki wydaje się zasadny w zestawieniu z dotychczasową oceną skutków realizacji polityki. Nasuwają się bowiem istotne, a częściowo sprzeczne pytania w tym zakresie.

Czy w warunkach recesji gospodarki krajów Europy Wschodniej wykazywały większe zainteresowanie rozwojem współpracy gospodarczej z UE?

Czy kryzys gospodarczy w UE i problemy strefy euro nie osłabiły atrakcyjności grupowania dla krajów Europy Wschodniej?

Warto przy tym zauważyć, iż realizacja założonego celu napotyka trudności wynikające z samego modelu EPS. Charakter relacji założonych w koncepcji EPS nie zakłada bowiem występowania jednoznacznych powiązań przyczynowo-skutkowych pomiędzy realizowanymi działaniami ze strony UE a reakcją na nie i skutkami po stronie państw sąsiednich. Ma to szczególne znaczenie w przypadku krajów Europy Wschodniej, ponieważ oddziaływanie EPS jest tu silnie uzależnione od polityki władz, a sam stosunek do relacji z Unią Europejską został znacznie upolityczniony. Dlatego artykuł koncentruje swoją treść na zagadnieniach efektów gospodarczych, traktując je jako bardziej obiektywne i dające możliwość stosowania wymiernych kryteriów ich oceny.

Dla realizacji tak sformułowanego celu posłużono się analityczno-opisowymi metodami badawczymi. Jako główne miary efektów ekonomicznych realizacji polityki sąsiedztwa przyjęto udziały obrotów bilateralnych w strukturze geograficznej handlu partnerów. Jest to miara ogólna, ale pozwala na określenie tendencji zmian siły powiązań gospodarczych partnerów. Podstawowym okresem badawczym są lata 2008-2011, choć dla określenia zmian, jakie wystąpiły w całym okresie realizacji EPS, zaprezentowane zostaną także dane od roku 2005.

2. Europejska Polityka Sąsiedztwa Unii Europejskiej wobec państw Europy Wschodniej

Za formalny początek fazy realizacji Europejskiej Polityki Sąsiedztwa (EPS) przyjmuje się decyzję Rady UE z 14 czerwca 2004 roku akceptującą propozycję Komisji Europejskiej w tym zakresie. Przyjęcie przez Radę „planów działań” wynegocjowanych z poszczególnymi państwami uznaje się natomiast za początek realizacji polityki wobec konkretnych partnerów. Dokumenty dotyczące Mołdawii i Ukrainy przyjęto już w 2005 roku, natomiast Białoruś traktowana jest jako adresat tej polityki, choć formalnego porozumienia nie zawarto z przyczyn politycznych².

¹ Można tu wymienić prace P.J. Borkowskiego, T. Kapuśniaka, I. Lyubashenki, B. Piskorskiej.

² I. Lyubashenko, *Europejska Polityka Sąsiedztwa Unii Europejskiej wobec państw Europy Wschodniej*, DUET, Toruń 2012, s. 33.

Szczególne znaczenie dla trafności analizy efektów tej polityki ma wskazanie głównych czynników wpływających na realizację EPS. Powodują one ograniczoną skuteczność prowadzonych działań. Można je podzielić na trzy główne grupy³:

- związanych z UE jako podmiotem EPS,
- związanych z państwami Europy Wschodniej jako przedmiotem polityki,
- związanych z rolą polityki Federacji Rosyjskiej.

Można wprawdzie mówić o konsensusie na poziomie UE co do ogólnej koncepcji EPS wobec krajów Europy Wschodniej. Niestety, stanem wręcz „normalnym” jest rozbieżność celów i realizowanych działań przez podmioty prowadzące tę politykę, tzn. organy UE i rządy państw członkowskich. Ograniczona skuteczność prowadzenia polityki wynika także z braku określenia docelowego stanu relacji politycznych. Utrudnia to absorpcję ze strony państw będących przedmiotem tej polityki i koordynację działań ze strony państw UE. Bardziej konkretnie określono cel w sferze gospodarczej. Ma nim być utworzenie strefy wolnego handlu pomiędzy UE a krajami Europy Wschodniej. Zwraca się przy tym uwagę, że ma być to być bardziej zaawansowana niż w klasycznym ujęciu Balasy forma strefy, gdyż zakłada wprowadzenie swobody zarówno przepływu towarów, jak i świadczenia usług i transferu kapitału. Charakteru i skuteczności EPS wobec państw Europy Wschodniej nie można rozpatrywać bez uwzględnienia wpływu polityki Federacji Rosyjskiej. Wynika to z priorytetowego znaczenia relacji z Rosją w polityce zagranicznej wielu państw Unii Europejskiej, a także z miejsca, jakie w strategii polityki zagranicznej Rosji zajmują kraje Europy Wschodniej. W tym kontekście znamieną jest uwaga, iż kraje Europy Wschodniej stanowią obszar konfrontacji realizowanej przez Rosję twardej i bezpośredniej *Realpolitik* z polityką miękkiego oddziaływania potęgą normatywną UE.

Ocena dotychczasowych efektów polityki w najważniejszych obszarach tematycznych polega na prezentacji zmian, jakie wystąpiły w okresie realizacji EPS w państwach Europy Wschodniej. Można mieć oczywiście wątpliwości, czy wszystkie zmiany można jednoznacznie powiązać z realizacją EPS. Niemniej już samo przyporządkowanie zmian do obszarów tematycznych określonych w założeniach polityki stanowi istotny walor poznawczy. Celu EPS w odniesieniu do gospodarki należy upatrywać w przeniesieniu do państw Europy Wschodniej norm UE w zakresie zarządzania gospodarką. Reformy gospodarcze mają być z kolei podstawą rozwoju współpracy handlowej z gospodarkami tych krajów. Przy takim ujęciu do oceny realnych efektów gospodarczych najbardziej przydatną miarą będzie udział wymiany z UE w obrotach handlu zagranicznego analizowanych krajów. Biorąc pod uwagę to kryterium, należy stwierdzić, że w pierwszych latach realizacji EPS nastąpił wyraźny wzrost udziału handlu z UE we wszystkich krajach. Silniejsze zmiany wystąpiły po stronie eksportu krajów Europy Wschodniej. Istotne znaczenie dla wystąpienia takich zmian miało objęcie przez UE importu z Ukrainy i Mołdawii Ogólnym Systemem Preferencji Taryfowych (GSP). Preferencyjny dostęp do rynku UE

³ Tamże, s. 91.

uzyskało w ten sposób 74% towarów eksportowanych z Ukrainy i 88% towarów mołdawskich⁴. Wobec importu z Białorusi zakres preferencji był mniejszy, a dodatkowo w 2007 roku UE cofnęła preferencje w ramach GSP w stosunku do 10% białoruskich towarów. Należy także odnotować postęp we wdrażaniu przez kraje Europy Wschodniej reform w zakresie obrotu towarowego z zagranicą. Wprowadzane rozwiązania w dalszym ciągu dalekie są jednak od regulacji UE. Ponadto w znacznej mierze wynikały one ze zobowiązań przyjętych przez kraje w związku z uzyskaniem członkostwa Mołdawii (2001) i Ukrainy (2008) w Światowej Organizacji Handlu.

3. Gospodarki krajów Europy Wschodniej w okresie kryzysu gospodarczego

Spowolnienie aktywności gospodarczej w Unii Europejskiej obserwowane było już od początku 2008 roku. Po okresie wysokich wzrostów o 3,2% i 3,0%, odpowiednio w latach 2006 i 2007, realny PKB zwiększył się w 2008 roku jedynie o 0,7%⁵. W roku 2009 realny PKB obniżył się o ponad 4%. Spadek aktywności gospodarczej był wynikiem niekorzystnych zmian w zakresie popytu wewnętrznego oraz ograniczenia popytu na rynkach zagranicznych. Poprawa koniunktury w kolejnych latach była niższa, niż zakładano, a wzrost PKB nie osiągnął poziomu sprzed kryzysu. Dodatkowo obok przyczyn kryzysu, które wystąpiły w jego pierwszej fazie, pojawiły się dodatkowe problemy związane ze stanem finansów publicznych w niektórych państwach członkowskich. W efekcie w roku 2012 nastąpił spadek realnego PKB, szacowany dla całej wspólnoty na 0,2%. W krajach, które są podmiotami EPS, zjawiska kryzysowe przebiegały w zróżnicowany sposób.

Tabela 1. Wzrost realnego PKB Unii Europejskiej i państw Europy Wschodniej w okresie realizacji EPS (w %)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Unia Europejska – 27	2,0	3,2	3,0	0,7	-4,2	2,1	1,6	-0,2
Białoruś	9,3	9,9	8,6	10,2	0,2	7,7	5,3	4,3
Mołdawia	7,5	4,0	3,0	7,8	-6,5	7,1	6,4	3,0
Ukraina	2,7	7,1	7,9	2,3	-14,8	4,1	5,2	3,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *World Economic Outlook Database, October 2012, September 2011, October 2010, October 2009, October 2007*, <http://www.imf.org> (pobrano 19.03.2013).

Stosunkowo najbardziej zbieżne z sytuacją w UE były zmiany koniunktury na Ukrainie. Gospodarka tego kraju także odnotowała spowolnienie wzrostu w 2008 roku po dwóch latach (2006, 2007) dynamicznego rozwoju. W roku 2009 nastąpiło

⁴ Tamże, s. 232-237.

⁵ *Raport roczny 2008*, Europejski Bank Centralny, Frankfurt n. Menem 2009, s. 70.

gwałtowne załamanie koniunktury, przejawiające się spadkiem realnego PKB aż o 14,8%. Podobnie jak w UE, kolejne lata przyniosły najpierw wyraźny wzrost, a następnie spowolnienie dynamiki PKB. Na Ukrainie oznaczało to jednak tylko zmniejszenie tempa wzrostu o ponad 2 punkty procentowe – do 3%. Mimo relatywnie dobrych wyników gospodarczych ukraińska gospodarka ze względu na jej uzależnienie od eksportu i zewnętrznego finansowania pozostaje wysoce wrażliwa na zmiany światowej koniunktury. Potwierdzeniem tego wniosku może być także wspomniana zbieżność przebiegu zmian koniunktury między gospodarkami UE i Ukrainy.

Białoruś notowała sukcesywnie stały wzrost gospodarczy. W rekordowym pod tym względem roku 2008 wzrost PKB wyniósł 10,2%. W porównaniu z rokiem 2007 zwiększyła się także produkcja przemysłowa o ok. 10,5% i rolna o ok. 7,5%. W 2009 roku w wyniku zjawisk kryzysowych miało miejsce znaczne spowolnienie wzrostu gospodarczego, przejawiające się między innymi spadkiem produkcji przemysłowej o 2,8%, obrotów handlu zagranicznego oraz znacznym wzrostem zadłużenia zagranicznego. Niższy był także wzrost produkcji rolnej (1,3%)⁶. Wzrost PKB wyniósł jedynie 0,2%. W 2010 roku sytuacja gospodarcza Białorusi uległa poprawie. Odnotowano wzrost PKB o 7,7%, produkcji przemysłowej o 11,3%, rolnej o 1,1%. Wysoka dynamika wzrostu PKB w latach 2010 i 2011 została uzyskana dzięki aktywnej polityce władz i Banku Centralnego Białorusi. Stymulowanie wzrostu gospodarczego emisją pieniądza wywołało jednak gwałtowny wzrost poziomu inflacji do 53,2% w 2011 i ponad 60% w roku 2012⁷. Rosnące zadłużenie zagraniczne, sięgające 70% PKB, oraz deficyt walut wymienialnych na rynku spowodowały konieczność skokowych zmian wartości rubla białoruskiego. Jego kurs wobec koszyka walut tylko w 2011 roku został zdeprecjonowany o 190%⁸. Tak więc pomimo relatywnie dobrych wskaźników wzrostu PKB, sytuacja gospodarki białoruskiej była trudna.

Sytuacja gospodarcza Mołdawii w okresie przed kryzysem warunkowana była przede wszystkim stanem stosunków z Rosją oraz sytuacją w rolnictwie. Pogorszenie w 2006 roku relacji handlowych z Rosją, która była głównym partnerem handlowym, niekorzystnie wpłynęło na wzrost gospodarczy. Natomiast na dalsze zmniejszenie tempa wzrostu PKB w 2007 roku wpłynęły niekorzystne zjawiska pogodowe, co znalazło wyraz w spadku produkcji rolnej. Warto przy tym zaznaczyć, że sektor ten ma w gospodarce Mołdawii duże znaczenie, gdyż jego udział w tworzeniu PKB wynosił w 2011 roku 34,4%⁹. Na skutek zjawisk kryzysowych w 2009 roku nastąpiło pogorszenie sytuacji gospodarczej, przejawiające się spadkiem PKB o 6,5%, produkcji przemysłowej o 22,2%, rolnej o prawie 10%, wzrostem deficytu budżetowego i spadkiem obrotów handlowych. Od 2010 roku sytuacja gospodarcza Mołdawii

⁶ Dane Ministerstwa Gospodarki RP, www.mg.gov.pl (pobrano 16.03.2013).

⁷ *World Economic Outlook Database, October 2012*, IMF, s. 199.

⁸ Dane Ministerstwa Gospodarki RP, www.mg.gov.pl (pobrano 16.03.2013.).

⁹ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_111540.pdf (pobrano 20.03.2013).

uległa poprawie. Wysokie tempo wzrostu gospodarczego było skutkiem wzrostu produkcji przemysłowej o 7% i rolnej o 7,9%¹⁰. Także kolejne lata charakteryzowały się relatywnie wysokim, choć malejącym tempem wzrostu PKB.

4. Wpływ kryzysu na stan relacji gospodarczych Unii Europejskiej z krajami Europy Wschodniej

Analizując dane dotyczące wymiany handlowej UE z Białorusią, Mołdawią i Ukrainą, należy zwrócić uwagę na ogromną dysproporcję znaczenia tej wymiany dla obu stron. Dla Unii Europejskiej wymiana z krajami Europy Wschodniej ma marginalne znaczenie w jej zewnętrznych stosunkach handlowych. Łączny udział tej grupy w eksporcie UE wyniósł w 2011 roku jedynie 2%, a w imporcie 1,2%. Ukraina zajmowała dopiero 22 miejsce, Białoruś 42 miejsce, a Mołdawii nie było wśród 50 partnerów handlowych wspólnoty. Jednocześnie dla wymienionych krajów UE była jednym z dwóch najważniejszych partnerów handlowych z udziałami w obrotach odpowiednio: Białoruś 28%, Mołdawia 54,5%, Ukraina 29,1%¹¹. Analizując dane z tab. 2, łatwo zauważyć, że w eksporcie krajów objętych EPS do UE występowały podobne tendencje. Od 2005 roku następował stały wzrost wartości eksportu, który w 2009 roku uległ gwałtownemu spadkowi. W kolejnych latach wartość wywozu znowu zaczynała rosnąć, aby w 2011 roku przekroczyć poziom sprzed kryzysu. Sytuacja taka była oczywiście spowodowana spadkiem popytu na rynku wewnętrznym UE w warunkach kryzysu. Ponieważ w strukturze towarowej eksportu analizowanych państw dominują surowce i produkty nisko przetworzone, to spadek koniunktury w gospodarce UE silnie wpływał na zmniejszenie popytu na import pochodzący z krajów Europy Wschodniej.

Zmiany wartości importu krajów objętych EPS przebiegały w bardziej zróżnicowany sposób. Wynikało to przede wszystkim ze zróżnicowania poziomu wzrostu gospodarczego. Najmniejszy spadek importu z UE odnotowano w 2009 roku na Białorusi – o 19,9%. Już w kolejnym roku, w warunkach prawie 8-procentowego wzrostu PKB, wartość przywozu powróciła do poziomu sprzed kryzysu. W Mołdawii wartość importu z UE w 2009 roku zmniejszyła się aż o 29% w stosunku do roku poprzedniego. Ale już w następnych latach w warunkach poprawy koniunktury odnotowano wysoki wzrost przywozu o 26,9% w 2010 i 54,8% w roku 2011. W efekcie wartość importu w 2011 roku była o 39,7% wyższa niż przed kryzysem. Najdłużej uzyskanie przedkryzysowego poziomu importu z UE trwało na Ukrainie. Należy przy tym zauważyć, że spadek przywozu z UE miał miejsce już w 2007 roku. Jednak przy dobrej koniunkturze oraz w wyniku uzyskania członkostwa w WTO w następnym roku import wzrósł. Wysoki spadek PKB w 2009 roku spowodował najsilniejsze wśród trzech krajów załamanie importu o 43,7%. Wartość importu z UE sprzed

¹⁰ Dane Ministerstwa Gospodarki RP, www.mg.gov.pl (pobrano 16.03.2013).

¹¹ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_111540.pdf (pobrano 20.03.2013).

Tabela 2. Obroty handlowe krajów Europy Wschodniej z Unią Europejską w latach 2005-2011

Kraj	Rok	Wartość eksportu (w mln EUR)	Udział eksportu do UE w eksporcie Ogółem (w %)	Wartość importu (w mln EUR)	Udział importu z UE w imporcie ogółem (w %)
Białoruś	2005	5747	44,7	2922	21,6
	2006	7251	46,3	3995	22,6
	2007	7707	43,8	4540	21,9
	2008	9583	43,6	5852	22,0
	2009	6628	43,8	4689	23,0
	2010	5718	30,0	5714	21,7
	2011	11286	39,1	6244	19,0
Mołdawia	2005	329	38,7	840	45,5
	2006	467	47,3	1302	46,9
	2007	494	50,6	1222	45,7
	2008	557	51,5	1431	43,0
	2009	483	52,1	1017	43,6
	2010	552	47,5	1291	44,4
	2011	761	51,3	1999	57,9
Ukraina	2005	8217	30,2	9858	33,8
	2006	8970	28,7	20092	43,3
	2007	10156	28,4	16147	37,0
	2008	12299	27,2	19522	33,8
	2009	6786	23,9	10997	33,9
	2010	9886	25,5	14449	31,3
	2011	13449	27,6	20511	35,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych Komisji Europejskiej – <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/statistics/> (pobrano 19.03.2013).

kryzysu odnotowano dopiero w 2011 roku, ale przyrost wyniósł jedynie 5,1% w stosunku do poziomu z roku 2008.

Z punktu widzenia tematyki artykułu interesująca jest analiza zmian udziału wymiany z UE w strukturze geograficznej obrotów krajów Europy Wschodniej. Pozwala ona na sformułowanie następujących wniosków:

- Dla wszystkich krajów wymiana z UE ma kluczowy wpływ na ich obroty handlowe. Największy udział w handlu występował w Mołdawii, gdzie na obroty ze wspólnotą przypadało ponad 50% eksportu i importu. Dla Białorusi rynek UE to najważniejszy partner w eksporcie i drugi po Rosji w imporcie. Ukraina największe obroty ma z Rosją, ale wymiana z UE, która jest drugim partnerem, ma niewiele mniejszy udział.
- Kryzys wywołał krótkookresowy spadek znaczenia eksportu do UE. Zmiany o takim charakterze odnotowano w przypadku eksportu Ukrainy o 3,3 p.p. (punktu procentowego) w 2009 roku, Mołdawii o 4,6 p.p. w 2010 roku i Biało-

rusi o 13,8 p.p. w 2010 roku. W imporcie spadki te były znacznie słabsze i występowały w różnych latach, więc trudno wskazać tu bezpośrednią zależność.

- Co ciekawe, spadek wartości obrotów, który wystąpił w 2009 roku, w zasadzie nie wpłynął na poziom udziałów w handlu. Tylko w przypadku ukraińskiego eksportu do UE spadek wartości wywozu o ponad 40% oznaczał zmniejszenie udziału rynku wspólnoty. W przypadku pozostałych krajów spadek obrotów z UE był proporcjonalny do spadku obrotów ogółem.

Wydaje się, że wpływ na taki charakter zmian miała struktura rzeczowa handlu. Zdecydowana dominacja w eksporcie krajów Europy Wschodniej surowców i towarów nisko przetworzonych powoduje dużą wrażliwość wywozu na zmiany koniunkturalne na rynku unijnym. W 2011 roku ponad 50% białoruskiego eksportu stanowiły paliwa mineralne i ich pochodne. Razem z produktami przemysłowymi klasyfikowanymi według surowca oraz produktami chemicznymi stanowiły 81,2% ogółu eksportu. Ukraińskie dostawy na rynek UE dotyczyły takich grup towarowych, jak: produkty przemysłowe klasyfikowane według surowca 33,4%, surowce niejadalne z wyjątkiem paliw 20,0%, paliwa mineralne i ich pochodne 12,3%. Łącznie na trzy najważniejsze grupy przypadało 65,7% wartości eksportu. Najważniejsze grupy towarowe w eksporcie Mołdawii na rynek wspólnoty to: różne artykuły przemysłowe 37,2%, żywność i zwierzęta żywe 15,2%, produkty przemysłowe klasyfikowane według surowca 12,6%. Razem przypadało na nie 65% ogółu eksportu¹². Import z UE ma bardziej zróżnicowaną strukturę z dominacją produktów wysoko przetworzonych. Główną grupą towarową we wszystkich krajach są maszyny i urządzenia transportowe.

Efekty gospodarcze realizacji Europejskiej Polityki Sąsiedztwa wobec krajów Europy Wschodniej oceniane są jako najbardziej znaczące. Niestety, wynika to w większym stopniu z braku pozytywnych rezultatów w pozostałych obszarach niż z rzeczywistych osiągnięć na tym polu. Analiza danych wskazuje co prawda na wzrost znaczenia UE wśród partnerów handlowych krajów objętych EPS, ale poziom odpowiednich wskaźników znacznie odbiega od tego, który osiągały w okresie przedakcesyjnym kraje Europy Środkowej i Wschodniej. Podkreślić również należy, że wolno i niekonsekwentnie następuje zbliżenie regulacji gospodarczych do standardów obowiązujących w UE. Kryzys nie wpłynął istotnie na zmianę siły i charakteru relacji. Wymiana handlowa z UE podlegała podobnym zmianom jak cały handel zagraniczny analizowanych krajów. W konsekwencji nie można stwierdzić wzrostu determinacji krajów w dążeniu do rozwoju współpracy z UE. Jak się wydaje, przyczyn należy upatrywać przede wszystkim we wskazanych wcześniej czynnikach określających realizację EPS. Ponadto w przypadku krajów Europy Wschodniej kwestia stosunków z UE jest przedmiotem sporów politycznych. Dlatego ewentualne zmiany polityczne w poszczególnych krajach wpływają bardzo silnie na zdolność i chęć rozwoju współpracy. Można przypuszczać, iż dla uzyskania znaczącego postępu we

¹² http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_111540.pdf (pobrano 20.03.2013).

współpracy gospodarczej niezbędne jest zawarcie umów stowarzyszeniowych nowej generacji. Potencjalne korzyści gospodarcze z liberalizacji handlu i przepływu czynników produkcji mogą stanowić zachętę do szerszych zmian w gospodarce. Negocjacje z Mołdawią zostały rozpoczęte w 2011 roku, a Ukraina uzgodniła już treść umowy. Niestety, wpływ czynników politycznych spowodował, że porozumienie nie zostało przez strony podpisane.

Literatura

Lyubashenko I., *Europejska Polityka Sąsiedztwa Unii Europejskiej wobec państw Europy Wschodniej*, DUET, Toruń 2012.

Raport roczny 2008, Europejski Bank Centralny, Frankfurt n. Menem 2009.

World Economic Outlook Database, October 2012, IMF.

www.mg.gov.pl – strona internetowa Ministerstwa Gospodarki RP.

<http://trade.ec.europa.eu> – strona internetowa Komisji Europejskiej

<http://www.imf.org> – strona internetowa Międzynarodowego Funduszu Walutowego.

ECONOMIC EFFECTS OF THE EUROPEAN NEIGHBORHOOD POLICY OF THE EUROPEAN UNION TOWARDS THE COUNTRIES OF EASTERN EUROPE DURING THE ECONOMIC CRISIS

Summary: The economic effects of the implementation of the European Neighborhood Policy (ENP) towards east European countries are assessed as moderate so far. The author of the paper attempts to identify the changes that have occurred in the economic relations of the European Union with Belarus, Moldova and Ukraine in the period of economic crisis. The analysis of statistical data from the period of 2008–2011 shows that the crisis phenomena have not caused significant changes in the trade relations of the partners. Changes in the trade value of east Europe countries with the European Union were similar to those observed in the general trade of these countries. The decrease of the European Union as an export destination for east Europe countries had short-term nature and was determined mainly by the merchandise structure of the exports. Positive changes can be expected only after the completion of the main economic objective of the ENP, that is signing and implementation of association agreements with the countries of Eastern Europe.

Keywords: the European Neighborhood Policy, economic crisis, foreign trade, countries of Eastern Europe.